

Verden på ett brett

Nr. 1 - 2008

Utgitt av Nord-sør-biblioteket

www.nord-sor-biblioteket.no

- [Elektronisk bibliotek](#)
- [Gjestfrihetens kunster](#)
- [Algerie](#)
- [Georgia](#)
- [Irak](#)

Elektronisk bibliotek

Det elektroniske biblioteket er et samarbeid mellom Global og Nord-sør-biblioteket. Her finner du lenker til temasider og artikler fra norske organisasjoner og institusjoner som arbeider med nord-sør spørsmål. Du søker etter ulike emner og land ved hjelp av rullegardinmenyer.

- [Elektronisk bibliotek](#)
- [Nord-sør-biblioteket](#)

Gjestfrihetens kunster

Gjestfrihetens kunster er et prosjekt ved Sølvberget, Stavanger kulturhus som er knyttet til Stavanger som kulturhovedstad 2008.

Et av delprosjektene er *Eksilforfatteren*. Gjennom hele 2008 vil eksilforfattere fra ulike deler av verden besøke Stavanger en uke hver.

Foreløpig har det vært besøk av Zalem Senia fra Algerie, Irakli Zurab Kakabadze fra Georgia og Mohammed Hassan Abdullah fra Irak. Nord-sør-biblioteket har laget informasjonssider for landene. Artiklene kan du lese i nyhetsbrevet.

- [Gjestfrihetens kunster](#)

ALGERIE

Gjestfrihetens kunster får besøk av eksilforfatteren Salem Zenia fra Algerie. Nord-sør-biblioteket veileder til informasjon om forfatterens hjemland og menneskerettigheter.

[Lenker til mer informasjon finner du i nettversjonen](#)

Historie

Algerie sin nyere historie har vært preget av vold. Landets kamp for uavhengighet var et av de mest blodige og kompliserte oppgjørene noen koloni hadde med sine tidligere koloniherrer (Frankrike). Tortur og terrorisme ble brukt av begge sider. Det antas at over en million mennesker mistet livet i Algerie krigen (1954-1962).

Likevel var utgangspunktet godt for den nye staten. Algerie hadde ambisjoner om å bli et ledende land blant de forhenværende koloniene, men flere redselsfulle tider ventet. I 1992 vant islamistene (FIS) et demokratisk valg. Myndighetene og militæret underkjente valget, partiet ble forbudt, og det oppstod en borgerkrigliggende situasjon med grusomme terrorhandlinger og overgrep fra begge sider.

I 2002 var de fleste islamske geriljagrupperne nedkjempet. I 2007 var terrorisme igjen et voksende problem, med flere blodige angrep hvor angivelig Al-qaida har vært involvert. De militante islamistene retter volden både mot staten og personer som arbeider for en demokratisk og sekulær stat.

Menneskerettigheter

Situasjonen for menneskerettigheter i landet er sterkt preget av det klima som oppstod under borgerkrigen, hvor militæret og sikkerhetspolitiet i stor grad kunne ta seg til rette og rettsvesen gjerne tok tvilsomme snarveier. Landet har avholdt flere valg etter 2002, men myndighetene slår hardt ned på regimekritikk, og trusler mot statens legitimitet og den politiske eliten sin posisjon.

Det er ikke bare islamister som får føle myndighetenes manglende respekt for menneskerettigheter og ytringsfrihet, også religiøse og etniske grupper som Berbere, menneskerettighetsaktivister, fattige og arbeidere som kjemper for bedre kår møter et brutalt politi og et rettsvesen med liten forståelse for juridiske spissfindigheter og universelt anerkjent menneskerettigheter.

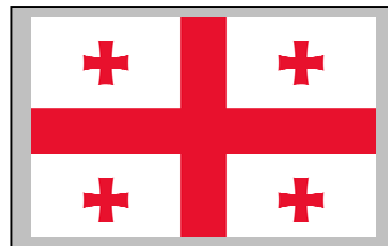
Berbere

Selv om det er Islamister og terrorisme som utgjør den største utfordringen for den Algeriske staten, så respekterer de heller ikke menneskerettigheter og spesielt ytringsfriheten når de skal takle Berber minoriteten. Særlig er problemene knyttet til hvordan de håndterer opposisjonen og de økte kravene om kulturell anerkjennelse og rettigheter i Kabyla regionen hvor Berbere utgjør 97% av befolkningen.

GEORGIA

Eksilforfatteren Irakli Zurab Kakabadze fra Georgia Besøker Gjestfrihetens kunster. Nord-sør-biblioteket tar en kikk på hjemlandet hans.

[Lenker til mer informasjon finner du i nettversjonen](#)

Georgia - Stat, territorium og etnisitet

I 1991 ble Georgia en selvstendig stat etter oppløsningen av Sovjetunionen. De første 17 årene for den selvstendige staten har ikke vært rosenrød. Det største problemet er at innenfor det nye statsterritoriet var det flere grupper med nasjonale aspirasjoner. Dette ga seg fort uttrykk i voldelig opposisjon, særlig i Sør-Ossetia og Abkhasia. Det brøt ut blodige borgerkriger.

Fra 1994 har det vært fredsbevarende styrker fra Russland i de nå to autonome regionene. Nåværende president Saakasjvili har understreket at arbeidet med å gjenopprette den Georgiske staten sitt herredømme over utbryter regionene har høy prioritet. Forhåpentligvis vil forsøkene gå gjennom forhandlinger.

Kampen om sentralmakten

Det nye landet hadde ingen demokratisk kultur eller institusjoner. Noen hevder at lakmustesten på et etablert og fungerende demokrati er landets første fredlige maktskifte etter et demokratisk valg. I løpet av 17 år har ikke Georgia bestått testen. I 1993 overtok Sjervardnadse makten etter at den første presidenten, Gamasakhurdia, døde under mistenkelige omstendigheter. Misnøyen med Sjervardnadse ble snart stor, særlig fordi landet var preget av ekstrem korrupsjon. Valgene var preget av juks og uregelmessigheter. Høsten 2003 oppstod det omfattende demonstrasjoner, og Sjervardnadse ble tvunget til å gå av.

Regimeskiftet fikk navnet Roserevolusjonen, men med Saakasjvili som ny president var det mer snakk om et generasjonsskifte enn en revolusjon. Saakasjvili har beholdt makten gjennom flere valg siden 2003. Opposisjonen mener at valgkampene ikke er reelle, og at fusk og uregelmessigheter fremdeles er en del av valg prosessen.

Ytringsfrihet

Offisielt forsvaret konstitusjonen i Georgia ytringsfrihet. Men det er rapportert om flere hendelser hvor opposisjonelle journalister har mottatt trusler og blitt banket opp. En av dem er eksilforfatter Kakabadze. Sendinger på private TV-stasjoner er blitt stoppet, og en opposisjonell TV-kanal er blitt stengt. Demonstranter har fått brutal behandling av politiet. For mange sittende regjeringer er det lettere å kontrollere en valgprosess enn demonstrasjoner og en opposisjonell presse

IRAK

Situasjonen i Irak fører til at ytringsfrihet ikke bare er et spørsmål om forholdet mellom stat og individ. Her er det mange som med våpen i hånd gjør at en risikerer livet for hva en sier eller skriver. Slik som for eksempel eksil forfatter Mohammed Hassan Abdullah .

[Lenker til mer informasjon finner du i nettversjonen](#)

Irak: Sjia, Sunni og Kurdere

Lenge før vår tid har området som nå er Irak vært preget av forholdet mellom sunni- og sjia muslimer. Skillet mellom de to gruppene har blitt brukt og vært til hodebry for de ulike herskerne i området opp gjennom historien. På sekstenhundretallet hadde Det Ottomanske Rike støtte blant sunniene, mens konkurrenten i øst, Safavid dynastiet i Iran, mobiliserte blant sjiamuslimene. Det førte til Sunnimuslimene utviklet seg til å bli en politiske og økonomiske eliten i regionen allerede under Det Ottomanske Rike (1638-1916).

Britisk mandatområde

Det moderne Irak oppstod når Frankrike og Storbritannia delte Midtøsten mellom seg etter første verdenskrig. Det var lite som minnet om en nasjonalstat innenfor de nye grensene som ble trukket i 1918. Det ble ikke bedre ved at Kurderne i nord ikke fikk autonomi som de hadde blitt forspeilet, men ble offisielt en del av det administrative Irak i 1925.

I det stamme organiserte landet opplevde britene motstand og opprør både fra det sjiamuslimske flertallet, grupper av sunnimuslimer, kurderne i nord og bevegelser for nasjonal frigjøring. Også under britisk styre var det sunnimuslimer som satt med politisk og økonomisk makt og hadde tilgang til utdanning. I 1932 ble Irak et selvstendig monarki, men med sterk britisk innflytelse.

Baath-partiet: Nasjonalisering

I 1958 ble kongen avsatt og drept sammen med sin statsminister. Perioden etterpå var preget av utallige kupp, før Baath-partiet overtok makten etter revolusjonen i 1968. I løpet av 70 tallet overtok Saddam Hussein makten i partiet og ble statsminister i 1979. Partiet ble dominert av Sunnimuslimer, og ledere ble hentet fra Hussein sin region og klan. Ideologien til partiet var nasjonal og sekularisert, ikke religiøs.

Hussein måtte ty til brutal undertrykking for å holde på makten, både med utrenskinger i maktens korridorer og blodige svar på opprør blant kurderne i nord og Sjiaene i sør. I de sentrale regioner rundt Bagdad lyktes han med å dempe de sekteriske skillelinjene. I tillegg førte han en krig mot Iran fra 1980-88. Krigen satte fokus på Irak som nasjon, og en ytre fiende.

USA: Invasjon og okkupasjon

I 2003 invadert USA Irak uten at noen har en god forklaring på hvorfor. Invasjonen gikk glatt, det ble være med okkupasjonen. Etter å ha avsatt maktapparatet, byråkratiet og oppløst hæren, ble det en formidabel oppgave å bygge opp landet med fungerende infrastruktur, utdanningssystem, helsevesen og så videre. USA sin legitimitet som styresmakt var liten i utgangspunktet, og det hjalp ikke at de ikke kunne levere de mest grunnleggende tjenester en forventer fra en stat.

Samtidig førte oppløsningen av hæren, og av-Baathiseringen av staten til mange arbeidsløse, fremmedgjorte og bitre menn. Våpen var det flust med, og potensielle konflikter å mobilisere militantgrupperinger rundt var mange og sterke .

Demokratisk fyrtårn

Som en forstår av Irak sin historie og den situasjonen som var skapt etter invasjonen skulle Bush lete lenge etter en vanskeligere arena for å skape et demokratisk fyrtårn i Midtøsten. Det var en situasjon med sammenfallende konfliktlinjer mellom tre sekteriske grupper. I mange tilfeller har det også vist seg ekstra problematisk med demokratisering og stabilitet hvor det har vært en privilegert minoritetsgruppe som sunniene i Irak (Sri Lanka og Rwanda). Det nye regimet er innsatt av USA og har tynnslitt legitimitet. Nasjonaliseringskreftene som hadde røtter tilbake til uavhengighetskampen hadde dessverre i stor grad funnet sitt uttrykk i det nå diskrediterte Baath-partiet.

Menneskerettigheter og ytringsfrihet

Fra Irak kommer det gjentatte rapporter om tortur fra myndighetene sin side, og mer eller mindre tilfeldige arrestasjoner som rettsvesenet på ingen måte følger opp på en juridisk forsvarlig måte. Men staten har langt i fra et monopol på maktovergrep og voldsbruk i Irak. Militante grupper utøver sin egen justis. Selv om ofrene for militsen sine voldshandlinger ofte er sekteriske eller amerikanere, kan også enkelt individer som Mohammed Hassan Abdullah oppleve å bli pekt ut som skyteskive.

Verden på ett brett nr., Utgitt av Nord-Sør biblioteket,

• hakon.hestvik@stavanger-kulturhus.no • www.nordsor-biblioteket.no • tlf. 51507922,
Nord-sør biblioteket, Stavanger bibliotek- og kulturhus, Pb 310, 4002 Stavanger.